

KASTEEL AMERONGEN

BULLETIN

Zomer 2002

Uitgave
Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

Onderhoud van
groenvoorzieningen en
renovatie kasteeltuin
Amerongen uitgevoerd
door

Tuin- en plantsoenaanleg

Van Ginkel

Castor 64, Postbus 11, 3900 AA Veenendaal, tel. 0318-519039

**HERBERG
DEN ROODEN LEEUW**

DROSTESTRAAT 35
3958 BK AMERONGEN
TELEFOON 0343-454055
www.denroodenneeuw.nl

GEOPEND:
DONDERDAG T/M MAANDAG
VAN 18.00-21.30 UUR
ZONDAG: DE STALLERIJ
GEOPEND VANAF 12.00 UUR

Kasteel Amerongen

Bulletin

19de jaargang

nr. 53

zomer 2002

Inhoud

Even bijpraten....	blz.	2
Werk en wereld op Kasteel Amerongen	blz.	6
VOC – Kruidenrekje	blz.	11
De verloren tuin van Amerongen	blz.	12
De vlag van Knipphausen	blz.	14
Restauratie Kasteel Amerongen, Fase IV	blz.	25
Berichten van het restauratiefront	blz.	26
“...De club van de collecties...”	blz.	30
Antiekbeurs Kasteel Amerongen	blz.	33
Van de penningmeester	blz.	35
Vrienden maken Vrienden	blz.	37
Agenda 2002	blz.	38
Bezorgers Bulletin gezocht en Colofon	blz.	39

Even bijpraten

De feestelijke opening van de Oranjerie was de eerste mijlpaal van de restauraties die de afgelopen twee jaar dankzij de ‘kanjersubsidie’ in gang gezet konden worden. Als het goed gaat kunnen wij nog heel wat feestelijkheden tegemoet zien; zover is het nog niet.

Het Poortgebouw had de eerste week van juli 2002 pannembier omdat het dak er weer op zat en omdat het hoogste punt bereikt was. Er is een prachtige grote zolderruimte ontstaan, die voor vele doeleinden gebruikt kan gaan worden.

Nu is het de beurt aan de muren en de kozijnen om zo langzaam maar zeker het casco weer in goede staat te krijgen. Over de bestemming van het Poortgebouw is nog niets bekend, daar moet eerst onderzoek naar gedaan worden. Een restaurant met een theetuin lijkt een optie te zijn, maar er zijn natuurlijk vele mogelijkheden te bedenken. Zeker is dat het in de toekomst voor de Stichting geld moet gaan opleveren.

De kademuren bij de onderbrug zijn gereed, en niet meer te herkennen als de gatenkazen die het twee jaar geleden nog waren. Prachtig, zoals het metselwerk en de balustrade er weer uitzien. De Sjoerd Wouda brug is bijna gereed en ook aan de walkanten van de binnen-gracht wordt nog hard gewerkt. Mocht u een wandeling via de Enveloppe naar het achterste bos willen maken, dan kan dat alleen nog door natte voeten te halen, omdat de Engelse brug inmiddels geheel verdwenen is. De steiger voor een nieuw exemplaar is inmiddels in aanbouw!

Wat nog rest voor restauratie zijn de muren om de boventuin, de pergola in de boventuin, de muren aan de zuidkant van het voorplein en de kassen die tegen de tuinmuur aanstaan (helaas niet allemaal meer).

Begin juli werd duidelijk dat Amerongen weer genomineerd was voor een kanjersubsidie. Eigenlijk was deze subsidie al de eerste keer toegezegd (twee jaar geleden), maar het kanjerbedrag is toen in tweeën geknipt in een eerste en een tweede fase. De eerste fase is, wat betreft de bouwwerkzaamheden, bijna afgerond en dus zaten wij met smart op de tweede fase te wachten. Dat gaat niet zo vlot als wij dachten. Voor het verkrijgen van deze gelden moet opnieuw het hele aanvraagcircuit doorlopen worden en krijgt de Stichting Kasteel Amerongen pas in januari 2003 de officiële toekenning te horen.

De verwachting van de Stichting en van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg is dat het ook met deze tweedefase kanjer goed komt. Voorlopig is er gelukkig nog werk tot bijna het einde van het jaar.

Naast de bouwwerkzaamheden is het voor het bestuur en de medewerkers op kantoor behoorlijk druk aan het worden met de voorbereidingen van de grote reddingsoperatie voor het Kasteel. De contouren voor het plan van aanpak voor deze megaoperatie beginnen zich af te tekenen. De speciaal in het leven geroepen stuurgroep voor het maken en begeleiden van de operatie, staat er klaar voor. In deze stuurgroep is de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, het Instituut Collectie Nederland, de gemeente Amerongen, de provincie Utrecht, het bestuur en de directie van de Stichting Kasteel Amerongen vertegenwoordigd. De Stichting is erg blij met het voorzitterschap van de heer J. Jessurun, die als geen ander zijn sporen verdiend heeft in cultuur- en monumentenland.

Het is voor het vervolg van de operatie van het allergrootste belang dat het plan van aanpak er nog dit jaar ligt. Dan is er veel meer bekend over alle onderzoeken die er moeten gebeuren, over de kosten, de tijdsduur, en over de vraag hoe de Stichting nu tijdens de sluiting van het Kasteel verder zal gaan. Het ontbreken van de inkomsten van de kasteelbezoekers maakt de financiële situatie er niet beter op. De Stichting is dan ook hard op zoek naar een oplossing en hulp om de exploitatie ook tijdens de reddingsoperatie te kunnen voortzetten.

Ondertussen wordt er ook hard gewerkt aan de voorbereiding voor het uit 't Huis halen van de collectie. Omdat de collectie in een slechte staat verkeert, is er een (nood)-subsidie bij de provincie aangevraagd om eerst te kunnen conserveren. Dit, om het vervoer van de collectie mogelijk te maken. Wij hopen medio 2003 een goede opslagplaats gevonden te hebben.

Verder zijn de voorbereidingen voor de onderzoeken gestart. Aangezien deze veel tijd vergen, moest hiermee zo snel mogelijk begonnen worden. Het meetonderzoek naar de verzakkingen en de misschien daardoor ontstane scheuren in het Kasteel is er een van. Op het lijstje staan nog het bouwhistorisch onderzoek, het collectiehistorisch onderzoek en het kleurenonderzoek.

Ook is een eerste start gemaakt met de visieontwikkeling over de toekomstige bestemming van de bijgebouwen van het Kasteel. Behalve voor het Poortgebouw moet er natuurlijk ook onderzocht worden welke bestemmingen het meest geschikt zijn voor de andere bijgebouwen.

Duidelijk is wel dat de bijgebouwen in de toekomst geld moeten gaan opbrengen waarmee het Kasteel in stand gehouden kan worden.

Alle bijgebouwen zijn inmiddels aangepast aan de eisen van de brandweer. Dit betekent dat de Stichting ze mag verhuren en dat ze toegankelijk zijn voor bezoekers. Zo zullen het Noorderpaviljoen en de Garage gebruikt gaan worden tijdens de 10de Antiekbeurs op 12 t/m 15 september aanstaande.

Na afloop van de beurs, zal het Noorderpaviljoen onderdak aan de *engelen* van Amerongen bieden. Het is de bedoeling om de beneden verdieping van het Noorderpaviljoen om te toveren in een textielrestaurantie plaats, waar zo nu en dan ook het publiek een kijkje kan nemen. Wij gaan proberen de bezoekers en natuurlijk ook u, zo goed mogelijk te informeren over de interessante werkzaamheden in het Kasteel en op het terrein. Demonstraties van restauratie werkzaamheden kunnen wij in de Garage goed laten zien.

Ondanks dat het Kasteel voor bezoek gesloten is, zoekt het overal van de activiteiten. Deze sluiting voor het publiek betekent niet dat de werkzaamheden van de vrijwilligers geen doorgang meer zouden kunnen vinden; integendeel! Juist nu is hun hulp en ondersteuning onmisbaar en van groot belang. Het is geweldig om te merken hoe iedereen zijn of haar steentje bijdraagt aan het behoud van Kasteel Amerongen. Om Kasteel Amerongen in de belangstelling van de bezoekers te houden, proberen wij voor het volgende seizoen allerlei activiteiten op het terrein te organiseren.

Het is een grote uitdaging om allen, die Kasteel Amerongen een warm hart toedragen, goed op de hoogte te houden van alles wat met de reddingsoperatie te maken heeft. Amerongen leeft en zal blijven leven, maar daarvoor is alle hulp en inzet nodig, ook die van u!

Cristel Paul, directeur

Laatste nieuws: de Stichting T.B.I. Fonds heeft € 100.000 geschonken voor de restauratie van Kasteel Amerongen. Geweldig! C.P.

De scheuren in de muren langs de trap. Treden raken los uit de wand.
Onderzoek is nodig om de oorzaak te achterhalen.

Werk en wereld op Kasteel Amerongen Conservator Steven Coene vertelt

De collectie: stand van zaken.

Op het gebied van de collectie is het afgelopen jaar veel gebeurd en zijn de voorbereidingen voor de evacuatie van de collectie in volle gang. Wendy Landewé is hard bezig met het automatiseren van de collectieregistratie. Vrijwel alle voorwerpen zijn door haar ingevoerd en voor het eerst is er een compleet overzicht van wat er in het Huis aanwezig is. Ook de bibliotheek is volledig geïnventariseerd en alle boeken zijn genummerd, zodat standplaats controle in de toekomst mogelijk is. Bovendien is de collectie boeken met behulp van een aantal zeer enthousiaste vrijwilligers stofvrij gemaakt. De registratie van alle interieurtextiel is eveneens vrijwel afgerond, waarbij de inzet van vrijwilligers een onmisbare is geweest. Van alle voorwerpen zijn digitale foto's gemaakt die in de database te raadplegen zijn. Het registratieproject werd mogelijk gemaakt dankzij financiële bijdragen van de Stichting Vrienden Kasteel Amerongen en de provincie Utrecht.

Niet alleen alle individuele objecten zijn gefotografeerd. Het beschikbare beeldmateriaal van het interieur is ook overzichtelijk en in digitale vorm beschikbaar gemaakt (aanvullend materiaal is uiteraard altijd welkom!). Daarnaast wordt aandacht besteed aan het fotograferen van de huidige situatie in het Kasteel. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg heeft daarvoor een freelance fotograaf de opdracht gegeven. Van alle museale vertrekken worden in augustus van dit jaar overzichtsfoto's gemaakt. Hierdoor is het mogelijk, na de bouwkundige restauratie en aan de hand van het verzamelde beeldmateriaal, interieurs op verantwoorde wijze opnieuw in te richten.

Naast het verzamelen en vastleggen van zoveel mogelijke collectie gebonden informatie is er veel aandacht voor de voorbereidingen van de evacuatie van de collectie. Het ontruimen van het Kasteel loopt vooruit op de bouwkundige restauratie. Het Huis moet immers leeg voordat bouwkundige restauratie mogelijk is, waardoor de collectie een eerste belangrijk aandachtspunt is bij de hele reddingsoperatie. Om de achterstanden op het gebied van beheer en behoud in kaart te brengen,

De engelenkamer, waar de conservering van het interieurtextiel gebeurt.

Detail uit de *engelenkamer*:
De stukken textiel zijn in katoenen hoezen ingepakt
en voorzien van een katoenen etiket.

Beide foto's zijn gemaakt door Berthe Moleman.

hebben meubelrestauratoren van het Instituut Collectie Nederland in juni 2002 de conditie bepaald van de deelcollectie meubelen. Een van de resultaten is dat in ruim de helft van alle meubelen houtwormschade is aangetroffen. Gevolg hiervan is dat het bestrijden van houtworm een essentieel onderdeel uit moet gaan maken van de ontruimingsactie. Doel is het mogelijk maken van een verantwoorde opslag in een extern depot, waarbij de mogelijkheid dat depotruimte met een ander museum gedeeld moet worden niet uitgesloten is. De collectie moet dan houtwormvrij zijn en ook schimmels en motten moeten nog steeds bestreden worden. Verschillende kwetsbare meubelen, zoals bijvoorbeeld het Marot bed, behoeven bovendien bijzondere aandacht als het aankomt op transport.

Tijdens de conditieopname door het ICN werd een van de restauratoren erg enthousiast bij het zien van de zogenaamde witwerkers kast in de linnenkamer. Belangrijkste kenmerk van dergelijke kasten is dat ze in elkaar worden gezet met nagels en er geen gebruik wordt gemaakt van andere verbindingen. Hierdoor zijn de kasten niet bijzonder dege-lijk en dat is tevens de reden waarom er niet veel van dit soort kasten bewaard zijn gebleven. (Deze timmerlieden waren geen ‘meestertimmerman’).

Om verantwoorde ontruiming mogelijk te maken zullen naast ongediertebestrijding verschillende andere ‘noodprojecten’ uitgevoerd moeten worden. Reden genoeg om vooruitlopend op het integrale plan van aanpak, dat door de stuurgroep en het bestuur van de Stichting Kasteel Amerongen gerealiseerd zal worden, een subsidieaanvraag in te dienen bij de provincie Utrecht. In de aanvraag is bijvoorbeeld voorzien in het consolideren van bladderende en schilferende verflagen bij de schilderijen. Bij een groot deel van de deelcollectie schilderijen is deze ernstige vorm van schade geconstateerd. Consolidatie is noodzakelijk om verantwoord transport mogelijk te maken en essentieel om verdergaand verval zoveel mogelijk te voorkomen. Voor de andere deelcollecties zijn soortgelijke preventieve conserveringsprojecten geformuleerd. Afgewacht moet worden of de subsidie wordt toegekend. De Stichting Ondersteuning Musea en het Instituut Collectie Nederland ondersteunen de aanpak en ik hoop, dat ook de provincie Utrecht de noodzaak en de urgentie in zal zien.

Los van de voorbereidingen voor de ontruiming is er door externe restauratoren onderzoek verricht naar de Van Mekerens kabinetten uit de collectie van het Kasteel. Momenteel wordt er door hen gewerkt aan de restauratie van een Van Mekerens kabinet uit een particuliere collectie. De staat waarin dat kabinet verkeert is vele malen slechter dan de meubelen op Kasteel Amerongen. Veel marquetterie ontbreekt en moet worden aangevuld. De bloemen die Van Mekerens op zijn meubelen gebruikte zijn niet uniek en komen op meer van zijn meubilair voor. Vrijwel alle bloemen, die nog niet op andere meubels - in onder andere het Rijksmuseum - werden aangetroffen (circa 20), zijn wel gevonden op de Amerongse meubelen. De puzzel werd hierdoor gecompleteerd en verantwoorde reconstructie is nu mogelijk.

Ik was er, net als u, al van overtuigd dat Kasteel Amerongen vele schatten bevat, maar het is ook altijd goed te merken dat anderen net zo enthousiast worden van 'ons' Kasteel.

Kabinet van Jan van Mekerens, ca. 1700.

Uit: *'Sulcken hecht werck het is...'* – *Het Huis te Amerongen*, auteur W.A. Braasem; fotograaf Onno Meeter.

Uitgave Esso Chemie B.V / Essochem Holland, Inc., 1981.

VOC – Kruidenrekje

“Elke dag schreven ze in het dagboek wat ze aten. Op zondag 18 april 1751 was dat “soup van kervel, salm, en ham gekookt, lamsbout gesmoort, varkens haasie, regou van hoenders, bloemkool gestooft, en graauwe erwten.” Op 21 april zag het menu er zo uit: “soup van groente, kalkoene gebraden, varkensrib op het rooster, asschee, boontjes gestooft, en gort met rasijne.” Het jounaal waaruit ik citeer werd aan boord van een Oostindiëvaarder, die via de Kaap naar de Republiek der Nederlanden terugvoer, geschreven door de zusjes Helena en Johanna Swellengrebel. In *Op reis met de VOC – de openhartige dagboeken van de zusters Lammens en Swellengrebel* van Marijke Barend-van Haeften (Walburg Pers) valt te lezen dat het ontbijt bestond uit brood, boter en Leidse kaas. Soms wordt daar een gebakken makreel aan toegevoegd. ‘s Middags is het tijd voor thee, taart, koekjes en soms pannenkoeken of poffertjes. ‘s Avonds wordt er bij de warme maaltijd door de volwassenen rode Kaapse wijn gedronken bij de steenbokboutjes, crippies (lapjes vlees), ganse peeper en soup van kluijtjes (strandvogels). Wij, en ons kruidenrekje, zijn de VOC, die 400 jaar geleden werd opgericht, veel dank verschuldigd.”

Uit een recept in NRC Handelsblad, voorjaar 2002, van culinair medewerkster
Anne Scheepmaker.

Voor u èn mijzelf gelezen:

In *Op reis met de VOC*, wordt een dagboek bijgehouden door de zusters Lammens, tijdens de zeereis met de ‘Adrichem’ van Zeeland naar Batavia, in 1736. De gezusters Swellengrebel vertellen in hun dagboek over de retourreis met de ‘Liefde’ in 1751, van Kaap de Goede Hoop naar de Republiek. “Reisjournalen van vrouwelijke passagiers zijn zeldzaam”, vermeldt de achteromslag van het boek.

In het slot van de inleiding, op pag. 40, schrijft de auteur: “Wat is nu de waarde van beide journalen voor moderne lezers en wetenschappers? In de eerste plaats krijgen we in geen andere tekst uit die tijd zo’n uitgebreide en nauwkeurige kijk op de dagelijkse belevenissen van passagiers aan boord van een VOC-schip en tijdens hun verblijf aan de Kaap als in deze journalen. De gedetailleerd vrouwelijke en soms geestige beschrijving van huis-, tuin- en keuken-

zaken is van belang voor onze kennis van het leven aan boord en de manier waarop vrouwelijke passagiers uit de betere kringen hun dagen doorbrachten. Vooral het journaal van de zusters Lammens is stilistisch de moeite van het lezen waard, ook al is de ironie niet altijd even makkelijk te doorgronden.

De inhoud van de dagboeken laat zien dat een VOC-reis niet altijd zo spectaculair verliep als sommige gedrukte reisteksten of met de hand geschreven journalen zouden kunnen suggereren. Beide dagboeken werden geschreven voor een klein publiek van intimi en belichten de dagelijkse gang van zaken aan boord; het zijn reisverslagen voor en door 'landrotten'. Ze bevatten niet al te veel klachten over het verloop van de reis en tonen weinig aandacht voor de grote lijnen, de organisatie en de technische details van het varen. Zo kunnen ze ons een beeld van een VOC-reis rechte trekken, wanneer dat te zeer is vervormd door spectaculaire verhalen van mannelijke auteurs over moeizaam verlopen tochten en spannende avonturen. De journalen informeerden de lezer van toen immers over een doorsnee reis; juist in de aandacht van de dames voor het detail schuilt het bijzondere."

H.F. Rotgans – van Blerkom

* * *

De verloren tuin van Amerongen

's Morgens vroeg en tegen het vallen van de avond (voor en na het werk dus) zijn tijdstippen waarop ik graag de kans benut om door de tuin van Kasteel Amerongen te lopen. Iedere keer is dat weer een nieuwe ontdekkingsreis. Bijna altijd is het licht anders en ontdek ik planten en dieren die er de keer daarvoor niet waren. En zo is er, afhankelijk van het seizoen, telkens een favoriet plekje waar ik dan graag de tijd even zou willen stilzetten. In de zomer is er niets heerlijkers dan over de ketting in de boventuin heen te stappen en stiekem, want die ketting zit er natuurlijk niet voor niets, langs de overblijfselen van de oude kweektuin te lopen. Vooruitlopend op de tweede fase van de kanjersubsidie, waar de rest van de kademuren, de tuinmuren, de Engelse brug en de rest van het Poortgebouw onder vallen, is het

in dit stukje van de tuin zo heerlijk om te dromen over hoe het er straks uit zal gaan zien.

Wat is de geschiedenis van deze hoek? Aan de fundamenten te zien heeft er naast de kleine kassen tegen de muur ook een grote kas gestaan. Wat werd erin gekweekt? Hoe zag deze hoek van de tuin eruit? Telkens als ik er loop moet ik aan 'Heligan' denken. Kent u het boek? (The lost garden of Heligan). Het is het verhaal van de Nederlander Tim Smith, die in Cornwall een compleet landgoed aan de vergetelheid ontrukte. Hij wist de tuin van een jungle om te toveren tot een oorspronkelijke, gebruiksklare landgoedtuin. Veel vrijwilligers van het eerste uur zullen er Amerongse toestanden in herkennen. Die achterste hoek van de boventuin heeft dus nog een hoog Heligan gehalte. Maar, zou het niet fantastisch zijn als ook deze hoek weer net zo mooi als de rest van de boventuin tot groei en bloei kwam?

Nu denkt u net als ik natuurlijk, ja! Dat betekent onderzoek doen naar hoe het er uitzag, en hoe het gebruikt werd. Nadenken over een manier om het economisch haalbaar te maken, over het onderhoud, enzovoort, enzovoort. Maar ook prioriteiten stellen. Want er is nog genoeg te doen! Denkt u mee? Wij hebben uw hulp en steun de komende tijd hard nodig!

Cristel Paul

PS. Heeft u het ijsvogeltje al gezien?

* * *

Het hierboven genoemde boek 'The lost garden of Heligan' is ook in het Nederlands uitgegeven. Het is o.a. te vinden in de Openbare Bibliotheken. (red.)

* * *

De vlag van Kniphausen

In het Marineblad no. 1 – 1972, van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren, staat op bladzijde 17 en verder, het verhaal over de vlag van Kniphausen. Misschien herkent u de naam van het landgoed? Het wel en wee van deze vlag wordt uitgebreid beschreven door de heren J.F. van Dulm MWO en mr. A.N. baron de Vos van Steenwijk. Het verhaal gaat als volgt.

“In het begin van 1970 werd tijdens een bezoek aan het Noordelijk scheepvaartmuseum de vraag gesteld of het bureau maritieme historie van de marinestaf iets naders wist over de vlag van Kniphausen. Onder deze vlag zouden namelijk in de eerste helft van de negentiende eeuw een aantal Groninger schepen gevaren hebben.

Tijdens de Europese ontmoeting van vlaggenkundigen te Temse (België) in september 1970 veronderstelde de heer Hans Horstmann, Bürgermeister a.D. (van Trier) te Münster, dat men wel nooit van de vlag van Kniphausen gehoord zou hebben. Hoewel dit uiteraard ontkend kon worden, werd toch de verwijzing naar een artikel van zijn hand in de Marine-Rundschau van december 1926 dankbaar aanvaard.

Gewapend met de kennis uit dit artikel vergaard, konden nog twee afbeeldingen van deze vlag worden gevonden en de heer J. Teensma, conservator van bovengenoemd museum, worden ingelicht. Hiermede was voor hem het probleem opgelost van een schilderij in particulier bezit, dat een Groninger schip voorstelt met een blauw-wit-blauwe vlag, de vlag van Kniphausen.

De vrijwel onbekende geschiedenis van de vlag van Kniphausen is van dien aard, dat gemeend wordt deze in een speciaal artikel te moeten opnemen.

Alvorens over de betekenis van de vlag van de heerlijkheid Kniphausen te schrijven, is het noodzakelijk iets over de geschiedenis van deze destijds internationaal erkende staat te vertellen. Want weinigen zullen ooit iets gehoord hebben over dit miniatuurstaatje, dat niet meer dan 3.000 inwoners telde en bestond uit een kasteel en drie dorpen, maar dat toch een rol gespeeld heeft in de Europese geschiedenis.

Een overzicht van de “Burg Knipphausen” en omgeving.

Een vergroting uit de overzichtskaart
waarop duidelijk “Burg Kniphausen” te zien is.

De heerlijkheid Knipphausen lag aan de Jade, ten noorden van de tegenwoordige Duitse marinebasis Wilhelmshaven en het staatsgebied omvatte de drie kerspels Sengwarden, Fedderswarden en Accum. Over de voorgeschiedenis behoeft niet veel gezegd te worden, maar kan worden volstaan met de mededeling dat de heerlijkheid een onafhankelijke positie kreeg binnen het Duitse rijksverband en dat de heren rechtstreeks onder de Duitse keizer stonden. Door vererving kwam in 1757 de heerlijkheid in het bezit van het geslacht Bentinck 1). Het was een onbekend, afgelegen en rustig gebied, ver van het politieke gewoel dezer wereld en eerst na de ambtsaanvaarding van de graaf Willem Gustaaf Frederik Bentinck in 1787 begon een nieuw hoofdstuk in de geschiedenis van Knipphausen.

“Willem Gustaaf Frederik des H.R.R. 2) graaf Bentinck, heer van Rhoon en Pendrecht, Varel en Doornwerth, erf- en landheer der vrije heerlijkheid Knipphausen, geboren te ‘s-Gravenhage op 21 Juli, gedoopt in de Kloosterkerk 25 Juli 1762, beschreven in de ridderchap van Holland 12 Juni 1785, opnieuw beschreven in de ridderchap van Holland 28 Augustus 1814, nam hij evenwel geen zitting; bailluw 3) en hoofdschout 4) van ‘s-Gravenhage, ruwaard 5), bailluw en opperdijkgraaf van Putten, maire 6) van Varel, lid der provinciale staten, gedeputeerde ter admiraliteit van Amsterdam 7), hoogheerraad van Rijnland, kolonel in Engelsche dienst (1799), generaal-majoor in hetzelfde jaar, was tegenwoordig bij de landing der Engelschen 8) in Noord-Holland, doch trok zich na het verdrag van Alkmaar op zijne goederen in Duitschland terug.” 9).

Hij bleef echter de Oranjes en de Nederlandse zaak trouw en dit verklaart zijn houding in de nu volgende jaren.

Knipphausen grensde aan zee en had een kustlijn van ongeveer tien kilometer van Hooksiel tot Rüstiersiel en had een vrij behoorlijk haventje genaamd Inhausersiel. Dit haventje zomede die van Hooksiel en Rüstiersiel waren de thuishavens van de Kniphauser koopvaardijvloot.

Groot is deze nooit geweest, het waren kleine kustvaartuigen, zogenaamde wadvaarders. Onder welke vlag deze scheepjes vroeger gevangen hebben is niet bekend. Het is zelfs de vraag of zij wel ooit vlaggen gevoerd hebben.

Maar nu kwam er verandering. Er verscheen plotseling een eigen vlag, drie banen blauw-wit-blauw met op het midden van de witte baan het familiewapen Aldenburg-Bentinck. Wit en blauw waren van oudsher de Bentinckse kleuren, ontleend aan het wapen: een zilveren ankerkruis op een blauw schild; en zij werden de landskleuren van de heerlijkheid Kniphausen. Wit en blauw werden de kokarde, wit-blauw waren de grenspalen van Kniphausen geschilderd. En nu tenslotte werden wit en blauw de kleuren van de vlag.

Een afbeelding van de vlag van Kniphausen,
uit het boek "Charlotte Sophie Countess Bentinck" door Aubrey le Blond.

Waarom en wanneer de vlag precies werd ingevoerd is niet bekend. Waarschijnlijk heeft het wel iets te maken met de maritieme instelling van de graaf. Een bijzondere betekenis had de vlag natuurlijk niet, maar de politieke ontwikkeling bracht daar verandering in.

De Britse blokkade van de Elbe, Weser en Eems in de jaren 1803 tot 1805 had tot gevolg dat de handelsvloot van het neutrale, onafhankelijke staatje Kniphausen opbloeide. Omdat de Jade niet geblokkeerd werd, verplaatste de gezamenlijke handel van Bremen en Oldenburg zich hierheen. Ook de schepen van Varel, dat, hoewel onder Oldenburg ressorterend, ook bezit van Bentinck was, schijnen de vlag van Kniphausen te zijn gaan voeren. en Varel zelf werd een belangrijke overslagplaats.

Een opname van het wapen in de witte baan uit de vlag van Kniphausen op het kasteel Amerongen.

Toen Napoleon na de bezetting van de Duitse kust het continentale stelsel tegen Engeland ook daar doorvoerde, had Kniphausen het merk-waardige voordeel over het hoofd gezien te worden. Waarschijnlijk was men in Parijs niet op de hoogte van het bestaan van deze kleine Duitse staat. Een feit is dat men Kniphausen volledig vergat.

Wel is waar hadden de Frans-Hollandse troepen, die in 1806 Duitsland binnenstroomden, geen halt gehouden bij de grenspalen van Kniphausen, dat op 1 november door de Hollandse troepen bezet werd, maar na enige dagen werden deze teruggetrokken. Er was kennelijk geen bevel om Kniphausen te bezetten. Graaf Bentinck werd zelfs als schadevergoeding voor het hem en de zijnen aangedane onrecht - door het uiteenvallen van het Duitse rijk was Kniphausen nu volledig soeverein geworden – benoemd tot ridder in de Orde van de Unie, die door koning Lodewijk Napoleon was ingesteld in navolging van het Legioen van Eer. Het bezit van deze ridderorde bleek later nog van grote waarde voor de graaf, toen hij in 1813 op een zakenreis naar Bremen door de Franse troepen gevangen genomen werd en via Wezel naar Parijs werd weggeleid.

Een jaar lang werd Kniphausen met rust gelaten. De decreten van Napoleon waren niet van kracht voor het grondgebied van deze staat. Daar het ook niet met de Fransen verbonden was, noch onder Franse controle stond, werd het ook niet door de Engelse tegenmaatregelen getroffen. Integendeel, voor Engeland was het van het grootste belang dat de neutraliteit van dit, midden in het Franse machtsgebied gelegen, land, zo lang mogelijk in stand gehouden bleef. Het was immers al zo ver gekomen, dat behalve Zweden, Kniphausen nog de enige neutrale staat in Europa was.

Welke voordelen hier uit voortvloeiden voor de schepen van Kniphausen ligt voor de hand. Zij waren de enigen van West Europa die zich op open zee konden vertonen en handel drijven zonder op de smokkelhandel aangewezen te zijn.

Geen wonder dat de vlag van Kniphausen zeer in trek kwam. Weliswaar gold het in wezen alleen voor de onderdanen van Kniphausen, maar de voorwaarden voor opname in het staatsverband van Kniphausen waren niet moeilijk. En zo kwamen van alle kanten, van Bremen, Oldenburg, Oost Friesland en ook uit andere plaatsen van het koninkrijk Holland de aanvragen voor het staatsburgerschap Kniphausen, waarna men veilig onder de nieuwe vlag de zee op ging. Men kan wel zeggen dat toen de hele Europese handelsvaart onder de vlag van Kniphausen voer, voor zover men geen gebruik van de Zweedse maakte.

Voor graaf Bentinck bracht deze gang van zaken, behalve de voltoening de Duitse (en Nederlandse) zaak goed te dienen en de Fransen in de wielen te kunnen rijden, ook financiële voordelen. Dat deze situatie later nog eens voorkwam is terug te voeren op deze periode.

Men zal zich verbazen dat de Franse keizer niet dadelijk maatregelen trof om dit lek in zijn continentale stelsel te dichten. Maar dan moet men zich wel bedenken dat er slechts weinigen dit stelsel toejuichten en dat zelfs koning Lodewijk Napoleon (koning van het buurland) de uitvoering van de bijbehorende maatregelen zo veel mogelijk saboteerde. Voorts waren de omliggende kustgebieden van Oldenburg en Jever door Hollandse troepen bezet. En aangezien de Franse douanelijn eerst bij decreet van 1808 ook tot de Jade werd uitgebreid, waren er van die kant ook weinig moeilijkheden. Slechts een keer ontstonden er moeilijkheden met de Engelsen over de vlag van Kniphausen, het zogenaamde Minerva-incident.”

Het zou te ver voeren om de beschrijving van dit incident helemaal te citeren, daar deze zaak ”.....de rechtmatigheid betreft van het brengen van schepen onder neutrale vlag in oorlogstijd...” Om de duidelijkheid in de verhaallijn niet te verliezen volgen twee citaten van bladzijde 24, waarmee een stukje tekst uit het artikel door ons naar voren wordt gehaald.

“...Ook over het gebeurde met de Minerva, genoemd in het artikel van de heer Horstmann, kon niets in de bestaande geschiedschrijving gevonden worden. Daarom wendde het bureau maritieme historie van de marinestaf zich tot vice-admiraal mr. A.N. baron de Vos van Steenwijk, die in stoffige folianten in de bibliotheek van het Vredespaleis inderdaad iets vond en die hierover het volgende schreef.”

“ De Minerva was een fregat van 18 stukken, dat aan de Verenigde Oostindische Compagnie had toebehoord. Het schip was tijdens de vijandelikheden met Engeland gevluht in de haven van Bergen, waar hij opgesloten lag.

Om prijsmaking onder Hollandse vlag te voorkomen, werd hij in april 1807 verkocht aan de graaf Van Aldenburg-Bentinck, heer van de heerlijkheid Kniphausen aan de Jade. Vanuit Amsterdam werd een schipper met bemanning aangemonsterd, om het schip uit Bergen te gaan halen. In Bergen ontdeed het fregat zich van 14 van zijn 18 stukken geschut, hees de vlag van de familie van Aldenburg-Bentinck 10) en zette koers om de zuid. Het was in juni 1807 dat de Minerva werd prijsgemaakt door een Engels oorlogsschip op twee mijl afstand van het Vlie. De gezagvoerder beweerde – toen hij verhoord werd – , dat hij op weg was naar de Jade en wat uit zijn koers was geraakt.! De zaak kwam voor de Engelse prijsrechter, Sir William Scott (later Lord Stowell).”

Wij blijven niet om het proces verder te volgen, maar gaan terug naar Kniphausen en zijn vlag.

“Ondertussen waren toch de gedragingen van Kniphausen en de vlagvoering ter ore van de keizer gekomen. Woedend zou hij zijn adjudant gevraagd hebben waar toch deze onbekende staat lag en het antwoord zou geweest zijn: “Daar, Majesteit, waar die vlieg op de kaart zit”. Bij het Hollands-Franse tractaat van Fontainebleau van 11 november 1807 bepaalde Napoleon daarop dat het gebied van Kniphausen eveneens bij het koninkrijk Holland, dat toen ook het aangrenzende Oost Friesland reeds bezette, werd ingelijfd. De vlag van Kniphausen werd officieel afgeschaft en de Hollandse kwam er voor in de plaats. De eerste bloeiperiode van de vlag van Kniphausen was voorbij.

Over de geschiedenis van Kniphausen kan men verder kort zijn. Met de inlijving van het koninkrijk Holland bij Frankrijk in 1810, kwam ook Kniphausen onder Franse heerschappij. Na de vernietiging van het Franse keizerrijk kwam Kniphausen onder Oldenburg, maar na een langdurig proces werd het op 8 juni 1825 weer zelfstandig. Toen, na de Belgische opstand bij de scheidingsprocedure, koning Willem I en de regering het been stijf hielden en niet de ongunstige regeling der grote mogendheden wilden aanvaarden, besloten Engeland en Frankrijk om druk uit te oefenen. Daartoe werd in november 1832 een embargo gelegd op alle Nederlandse schepen, die in de havens van die landen aanwezig waren, terwijl bovendien een blokkade van de

Nederlandse havens werd ingesteld. Op 21 mei 1833 werd een en ander opgeheven, maar in deze periode bracht ook de vlag van Kniphausen weer uitkomst. Het waren nu de Nederlandse schippers, die zich onder de vlag van de neutrale staat Kniphausen schaarden en daardoor ongestoord hun beroep konden blijven uitoefenen.

Tot zover het verloop van de geschiedenis van de vlag. Die delen, uit het artikel over de vlag van Kniphausen, die het meest interessant bleken te zijn voor het Bulletin van Kasteel Amerongen, zijn in dit zomernummer gepubliceerd.

Met onze dank aan de redactie van het Marineblad van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren, te Den Haag.

Noten:

1. Volgens het artikel van Hans Horstmann was dit als volgt gebeurd. Graaf Willem Bentinck was namelijk in 1733 gehuwd met Charlotte Sophie van Aldenburg. Na het overlijden van haar vader in 1738 erfde zij zijn bezit, onder andere Inhausen en Kniphausen. Het huwelijk werd in 1740 ontbonden en in 1754 deed de gravin afstand van haar rechten ten gunste van haar minderjarige zonen, waarop graaf Willem Bentinck als voogd de regering aanvaardde.
Dat graaf Willem Bentinck zich reeds in 1747 heer van Kniphausen noemde blijkt echter uit het konvooiseinboek "gearresteert bij de Heeren Gecommitteerde Raaden ter Admiraliteyt resideerende binnen Amsterdam" en namens hen getekend door het lid wegens de ridderschap van Holland "W.(illem) B.(entinck) V.(an) In- en Kniphuyzen 9 juni 1747".
2. Heilige Roomse Rijks.
3. Rechterlijk ambtenaar uit vroeger tijd.
4. Openbaar aanklager, hoofdamtenaar van politie.
5. Bewindvoerder, plaatsvervangend landvoogd.
6. Burgemeester.
7. Wegens de ridderschap van Holland (1790-1795).
8. Aan deze landing in 1799 namen ook Russische troepen deel.
9. "Bijdragen tot de geschiedenis van het geslacht Bentinck", door D.G. van Epen, bladzijden 34 en 35.
10. Deze vlag wordt heden ten dage nog gevoerd op het kasteel Amerongen te Amerongen en tot voor kort op kasteel Middachten te de Steeg.
[Dit is misschien wel eens voorgekomen; het was eerder uitzondering dan regel. (red. Bulletin Kasteel Amerongen).]

Bronnen voor de vlag van Kniphausen:

Die Flagge der Herrlichkeit Kniphausen, door Hans Horstmann (thans Bürgermeister a.d.)

te Münster, verschenen in het december nummer van de jaargang 1926 van de Marine-Rundschau. Aan dit artikel werden de meeste gegevens ontleend.
Bijdragen tot de Geschiedenis van het geslacht Bentinck door D.G. van Epen, 's-Gravenhage-Brussel. Heraldisch-Genealogisch Archief (dr. D.G. van Epen) 1901.
Manuscript vlaggenboek ± 1850. Fotocopie bij Nederlands historisch scheepvaart museum te Amsterdam.
Vlaggen van alle natiën (Weyting & Bravo, Amsterdam, ± 1870).
Charlotte Sophie Countess Bentinck door Mrs. Aubrey le Blond (London, 1912).
Gedenkboek Houthandel K. en J. Wilkens N.V. te Veendam, 1918.
De Nederlandse Zeemacht door J.J. Backer Dirks (De Gebroeders van Cleef, 's-Gravenhage, 1890 2).
Geschiedenis van het Nederlandsche Volk door professor dr. P.J. Blok Deel IV (A.W. Sijthoff's uitgeversmaatschappij, Leiden, 1926 3).
Deutsche General Karte 1 : 200.000 (Maies Geographischer Verlag, Stuttgart).

Bronnen voor het geval Minerva:

Robinson's Admiralty Reports Volume 6.
American Journal of International Law, Band IX (1915).
Oppenheim-Lauterpacht. International Law. Volume II, 7th edition.
Colombos. International law of the sea, 6th edition.
De verklaring van Londen van 1909 betreffende het zeeoorlogsrecht (Verzameling van gemeenschappelijke verordeningen voor de krijgsmacht 7, deel 2).

~ ~ ~

Hoe is nu de vlag van Kniphäusen op Amerongen gekomen?

Ons uitgangspunt is de persoon van Willem Gustaaf Frederik graaf Bentinck, heer van Rhoon en Pendrecht en Doorwerth, heer van Varel en Knyphausen (soms met i, soms met y geschreven).

Geboren in Den Haag in 1762, overleden te Varel in 1835.

Hij was een achterkleinzoon van Hans Willem Bentinck, 1ste graaf van Portland, en een kleinzoon van Willem Bentinck en Charlotte Sophie von Aldenburg, erfdochter van Varel, Knyphausen en Doorwerth.

Deze Willem Gustaaf trouwde met Otteline Frédérique Louise van Lynden, barones van Reede, vrouwe van Nederhemert en de Voorst.

Na het overlijden van zijn echtgenote leefde Bentinck in onwettige verbintenis met een boerenmeisje, Sara Margarethe Gerdes, bij wie hij drie zonen kreeg. In 1816 heeft hij haar gehuwd, wat oorzaak werd van een geruchtmakend proces over de wettige erfopvolging van zijn goederen, waaronder Varel en Knyphausen, reeds tijdens zijn leven en nog lang na zijn dood (de Bentinckse successie).

De processen duurden voort tot 1854, toen door verschillende overeenkomsten de betwiste goederen aan Oldenburg werden afgestaan, dat daarentegen een schadeloosstelling uitkeerde.

Zijn broer, Jean Charles Bentinck trouwde met een dochter van Frederik Christiaan Reinhard van Reede, 5de graaf van Athlone, namelijk Jacoba Helena (lady Jemima) van Reede-Ginckel.

Door het uitsterven van de familie Van Reede-Ginckel in de mannelijke lijn, kwamen zowel kasteel Middachten als kasteel Amerongen in het bezit van de familie Van Aldenburg Bentinck.

Jean Charles Bentinck en Jacoba Helena Bentinck-Van Reede Ginckel zijn de grootouders van Godard graaf van Aldenburg Bentinck. In 1879 werd hij de nieuwe heer van Amerongen.

Graaf Godard stierf in 1940 op kasteel Amerongen.

En de vlag, hoe is het daarmee afgelopen? Indertijd hebben de eigenaren van de vlag van Kniphausen besloten deze te schenken aan het Scheepvaart Museum te Amsterdam.

Samenstelling: T. Eijffius en H.F. Rotgans-v. B.

* * *

Restauratie Kasteel Amerongen, Fase IV **Oranjerie, Bouwhuis, kademuren en bruggen**

“Nadat het casco van het hoofdgebouw, de stal met paviljoens, het koetshuis en het bastion zijn gerestaureerd, worden momenteel de oranjerie, het bouwhuis en de kademuren met bijbehorende bruggen grondig hersteld.”

Op een bordje, dat een aantal maanden geleden is bevestigd aan een pilaar van de eerste brug, wordt de bezoeker van de kasteeltuinen met deze tekst op de hoogte gebracht van het restauratieproces.

“Deze restauratie is tot stand gekomen dankzij subsidie van het Ministerie van OCW, in het kader van de zogenaamde kanjerprojecten. Het VSB Fonds draagt eveneens bij om deze restauratie te kunnen bekostigen.

De oranjerie ten westen van de hoofdingang is aan het einde van de 19de eeuw gebouwd. Een oranjerie is van oorsprong bedoeld als

winterstalling voor subtropische plantensoorten. In de zestiger jaren is een gedeelte van de oranjerie verbouwd tot woonhuis. Deze verbouwing wordt thans ongedaan gemaakt. De nieuwe indeling wordt multifunctioneel van opzet. Enerzijds voor de opslag van planten in de winter en anderzijds als winkel. Tevens kan de ruimte benut worden voor kleine festiviteiten en anderszins.

Het bouwhuis [het Poortgebouw], ten oosten van de hoofdingang, is van veel oudere datum. De eerste aanleg dateert uit het derde kwart van de 17de eeuw. Tot voor kort werd het huis bewoond, momenteel staat het leeg. Het exterieur van het gebouw wordt gerestaureerd. Aan met name de kapconstructie worden grootschalige herstellingen verricht. De toekomstige functie is momenteel niet bekend.

De hoge kademuren van het voorplein en de lage kademuren aan de tuinzijden verkeren in een bouwvallige staat. Ingrijpend herstel is dan ook nodig, muurgedeelten worden gedemonteerd, vrijkomende bakstenen worden schoongebikt en het muurwerk wordt hersteld met de oude stenen. De aangrenzende bruggen worden eveneens grondig hersteld. De zogenaamde "Engelse brug", ten westen van het hoofgebouw, wordt volledig vervangen."

* * *

Berichten van het restauratiefront

Zoals u allen misschien gezien kunt hebben, staat het Poortgebouw al enkele maanden in de steigers en wordt er hard gewerkt aan de kapconstructie.

Wij hebben gekozen voor een grondige restauratie van het exterieur, of zoals wij dat noemen een cascorestauratie. Dat betekent voor de kap en de bedekking dat de onderdelen goed bekeken worden en dat kapotte en door houtrot aangetaste stukken vervangen zullen worden. Wij zijn dan ook begonnen met de pannen van het dak te nemen en op te slaan.

Hierbij kwam gelijk ook de eerste tegenvaller aan het licht, er werd namelijk asbest ontdekt, en zoals u weet moet dit materiaal door deskundige, gespecialiseerde mensen afgevoerd worden. Was dat dan

Mannen in beschermende kleding voeren asbest af.
Foto: mevrouw G. Blaisse, nov. 2001.

Het asbest wordt verwijderd door een daarin gespecialiseerd bedrijf.
Foto: mevrouw G. Blaisse, november 2001.

niet te voorzien, zult u zich afvragen? Het antwoord kan kort zijn. Wij mochten ons vooraf niet in het pand begeven, omdat er nog in gewoond werd.

Zoals gewoonlijk waren ook hier de muurplaten en de balkkoppen van de trekbalen verrot. Ook waren de sporen op verschillende plaatsen aangetast en deze moesten gedeeltelijk vervangen worden.

Een grote ingreep was het veranderen van de spantconstructies. Deze constructies moesten namelijk verhoogd worden, om zodoende ruimte te winnen, zodat de zolder goed gebruikt zal kunnen worden. Dat betekent dat alle spantbenen òf verlengd, òf vernieuwd moesten worden. De ruimte die op deze wijze is ontstaan is geschikt voor verschillende doeleinden.

Op de gehele kap wordt verder dakbeschot aangebracht, met daarboven een isolatielaag, met daar weer overheen de panlatten en de dakpannen. Het gehele dak zal ongeveer 7 cm. in hoogte stijgen.

Als bijzonderheid kan nog worden vermeld, dat de kap boven de voormalige woonhuizen haaks op de Drostestraat staat. Dit geeft aan, dat het voorgedeelte eerst een huis was met een kap die anders stond dan de ons bekende kap. Ook de houtsoort en de constructie wijzen op het oudere gedeelte. De schuur en de stallen zijn er dus later aangebouwd en tijdens deze verbouwing heeft men de kap anders gesitueerd.

Tijdens de restauratie van de kap zijn ook de bovenzijden van de muren onder handen genomen. Tevens zijn de balkkoppen aangelast, zodat ze nog jaren mee kunnen.

J.B.J. Hofmeijer
restauratiecoördinator

* * *

“... De club van de collecties ...”

Zo omschreef SKA bestuursvoorzitter Beelaerts van Blokland kortweg voor ons, geïnteresseerde vrijwilligers en medewerkers, op de avondbijeenkomst van 4 februari j.l., het Instituut Collectie Nederland. Hij vertelde toen over de toekomstige samenwerking van deze instelling met Kasteel Amerongen, in verband met ons aanstaande grote restauratieproject. Als vrijwilligster sprak ik altijd “losjes” over het ICN en ik wist ongeveer wat het ICN deed, maar niet precies. En u bent misschien ook nieuwsgierig, dus ben ik op zoek gegaan. Leest u mee?

De aanleiding was een artikeltje van mevrouw Tessa Luger in de Nieuwsbrief nummer 5, februari 2002, van het Instituut Collectie Nederland. Onder de kopjes *Cultuurbeheer* en *Kasteel Amerongen* wordt gesproken over: “*Kasteel Amerongen staat aan de vooravond van een omvangrijk conserverings- en restauratieproject. Het kasteel, dat sinds 1 april niet meer voor publiek toegankelijk is, is toe aan een flinke opknopbeurt. Het gebouw vertoont bouwkundige gebreken en ook de collectie moet nodig worden geconserveerd.*

Gebouw en collectie vormen samen een uniek ensemble, dat een multidisciplinaire aanpak vergt. Daarom begeleiden het ICN en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ), als vervolg op hun succesvolle samenwerking bij de Manifestatie Historisch Interieur, het restauratieproces gezamenlijk.

Mevrouw Luger legt voorts een aantal restauratie-technische vragen in haar artikel neer, die nu voor de lezer niet van belang zijn. De informatie gaat vervolgens verder met: “*Het ICN zal vooral een rol spelen bij de conditiebepaling van de collectie en het opstellen van een behoudsplan.*

Onderzocht moet worden welke achterstanden in conservering er zijn, welke prioriteiten moeten worden gesteld en in hoeverre restauratieve ingrepen wenselijk zijn. Ook de verbetering van de preventieve conservering zal aan bod komen.

Bijzondere aandacht zal worden besteed aan de restauratie van de unieke 18de - eeuwse meubelen van Jan van Meekeren. Deze zijn wettelijk beschermd in het kader van de Wet Behoud Cultuurbezit.

De conditiebeschrijving en restauratie van deze zeldzame en waardevolle meubelen is dermate specialistisch dat hiervoor een aparte begeleidingscommissie is geformeerd. In deze commissie heeft ook een vertegenwoordiger van het ICN zitting.”

Wat is het ICN en waar staat het voor?

Het Instituut Collectie Nederland is een overheidsinstelling met zorg voor beheer en behoud van roerend cultureel erfgoed. Het geeft adviezen over collectie- en cultuurbeheer, doet conserveringsonderzoek en leidt op tot restaurator, organiseert scholingscursussen voor restauratoren en medewerkers van collectiebeherende instellingen en het beheert een grote kunstcollectie.

De combinatie van advies, onderzoek, onderwijs en collectiebeheer binnen één instituut maakt het ICN tot een unieke instelling, zowel in Nederland als daarbuiten. Het ICN is een onderdeel van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

De ICN-collectie bestaat uit ruim 100.000 voorwerpen. Ongeveer de helft daarvan is als bruikleen ondergebracht bij musea en andere instellingen. Het overige deel wordt in depot bewaard bij de afdeling collecties, gevestigd in Rijswijk, waar het ICN beschikt over uitstekende faciliteiten met ruim 12.000 vierkante meter depotruimte en ateliers voor gecompliceerde technische werkzaamheden en restauraties. [Er is mij verteld door een ICN-medewerkster, dat bijvoorbeeld ambassadeurs en andere hoogwaardigheidsbekleders, in bruikleen een keuze mogen maken uit het depot, voor de aankleding van hun (werk)ruimten. Nu, bij het aantreden van het nieuwe kabinet, zal deze mogelijkheid weer geboden worden.]

Toelichting op de collectie.

De ICN-collectie heeft een lange voorgeschiedenis. De herkomst van de voorwerpen varieert van rijksaankopen uit diverse perioden, schenkingen, legaten, gerecupereerde kunstwerken (o.a. de NK-collectie, bestaande uit werken die na de Tweede Wereldoorlog aan de Staat zijn toegevallen) en werken die door het uitvoeren van de Beeldende Kunstenaarsregeling in bezit van het rijk kwamen. Vanwege deze gevarieerde herkomst is de ICN-collectie heel divers van samenstelling en loopt uiteen van archeologica tot moderne beeldende kunst.

De samenstelling van de collectie is grofweg te verdelen in beeldende kunst en toegepaste kunst. Binnen beeldende kunst onderscheidt men oude en moderne schilderkunst, oude en moderne tekenen en prentkunst, oude en moderne beeldhouwkunst. Binnen de toegepaste kunst onderscheidt men architectuurfragmenten, glas, keramiek, metalen, meubelen, sieraden en textiel.

Binnen de totale ICN-collectie zijn deelcollecties aanwezig, die zeer omvangrijk zijn. De meeste zijn beschreven in aparte bestands-catalogi. Unieke deelcollecties zijn bijvoorbeeld [drie worden er op deze bladzijde genoemd, uit een lijst van 9]

- 1) schilderkunst: familieportretten (17de-20ste eeuw), interieurs, landschappen, zeegezichten, religieuze taferelen uit de 17de –19de eeuw;
- 2) keramiek, waaronder veel Chinees porselein en Delfts aardewerk (o.a. afkomstig uit de collecties Bal en Baron Van Verschuer), tegels (collectie Lambert van Meerten) en vrije naoorlogse keramiek;
- 3) meubelen, waaronder veel 19de-eeuwse en een uitgebreide verzameling Nederlandse meubelkunst uit de jaren 1900-1940.

Ook werken van individuele kunstenaars, waarvan (een deel van) hun erfenis aan de Staat der Nederlanden is nagelaten, maken deel uit van de ICN-collectie. Voorbeelden zijn:

- Theo van Doesburg (1883-1931)
- Leo Gestel (1881-1941)
- Dolf Henkes 1903-1989)
- Albert Plasschaert (1866-1941)
- Johan Marinus de Vries (1892-1982)
- Willem Witsen (1860-1923)

Wilt u nóg meer weten over het ICN? Kijkt u dan op www.icn.nl

H.F. Rotgans – van Blerkom

* * *

Antiekbeurs Kasteel Amerongen

Voor de tiende maal dit jaar gaan de poorten van de tuinen rondom Kasteel Amerongen open voor liefhebbers van antiek. Ook dit jaar zullen de deelnemers hun bezoekers verrassen met veelzijdige collecties. Het assortiment is breed; van porselein tot zilver, van renaissance tot volkskunst, en van schilderijen tot klokken.

Antiekbeurs Amerongen heeft in de afgelopen jaren een naam opgebouwd van een goede kwaliteit antiek en een prima prijs-kwaliteit verhouding. Het aanbod én de prachtige entourage, maken de Antiekbeurs beslist een bezoek waard.

Het toegangskaartje kost € 7,50 per persoon. Voor kinderen tot en met tien jaar hoeft geen entree te worden betaald. Met een kaartje heeft men vrij toegang tot de antiekbeurs en de tuinen. Tijdens de beursdagen is de Theeschenkerij geopend. U kunt er de gebruikelijke consumpties bestellen. Of een 'high tea' nuttigen, maar dan is reserveren wel gewenst.

Een deel van de opbrengsten uit de kaartverkoop komt ten goede van de restauratie van Kasteel Amerongen.

Openingstijden:

donderdag 12 en vrijdag 13 september	11.00 – 20.00 uur.
zaterdag 14 en zondag 15 september	11.00 – 18.00 uur.

Meer informatie, tel.: 0343 – 45 41 86.

Tijdens de beursdagen, tel.: 06 – 511 879 30.

* * *

Theeservies, Engels, 1919
Goldsmith Silversmith and Co.
Anita Potters, Juwelier – Antiquair, Leersum.

Van de penningmeester

Het bestuur heeft met erkentelijkheid en dank een legaat van f 10.000.— aanvaard dat mevrouw A. Siegenbeek van Heukelom bij testament voor de Vriendenkring heeft bestemd.

Velen hebben ons verrast met hun gulle gift voor 2002 via de acceptgiro die in het voorjaarsbulletin was ingevoegd. Veel dank daarvoor. Wij stellen uw steun zeer op prijs en hebben die ook hard nodig, al is het Kasteel dicht.

Mocht u uw bijdrage nog niet hebben overgemaakt, dit kan alsnog via de acceptgiro òf door overschrijving op gironummer 15 18 38 ten name van Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen, te Amerongen.

(minimaal € 16,- per persoon of € 23,- voor twee personen uit één gezin.)

Uw Vriendenkring biedt veel om van te genieten: tuin en park in zomertooi zijn één of meer bezoeken zeker waard en de Huisconcerten Kasteel Amerongen mag u in het komend seizoen echt niet missen.

De muziekcommissie heeft een prachtige serie weten samen te stellen. U kreeg de brochure al in de brievenbus. De concerten worden deels in de Andrieskerk gegeven (najaar 2002) en deels in het vertrouwde Koetshuis (voorjaar 2003). Meldt u zich als vanouds aan en neemt u vrienden en kennissen mee?

Een ander evenement is de Antiekbeurs, dit jaar voor de 10de keer! Te houden in de bijgebouwen op het Kasteelterrein van 12 tot en met 15 september a.s. Dankzij uw Vriendenkring en het enthousiasme van de exposanten en bezoekers kon hier een traditie ontstaan.

U ziet, er blijft veel te genieten en te doen op Amerongen. In 2003 zal dat zeker ook het geval zijn, wanneer de Vriendenkring 20 jaar bestaat. Het mooiste cadeau dat wij ons kunnen wensen, is de groei van de Vriendenkring naar 1000 vrienden en vriendinnen. Wilt u helpen dat getal dichterbij te brengen? Zie de oproep “Vrienden maken Vrienden” in dit Bulletin. Bij voorbaat dank.

Met vriendelijke groeten,

F.C. Zuidema, penningmeester

* * *

Neo "Lodewijk XV" kandelaren Engeland, begin 20ste eeuw.
Anita Potters, Juwelier-Antiquair, Leersum.

Vrienden maken Vrienden!

Kent u iemand die ook geïnteresseerd is om donateur van onze Vriendenkring Kasteel Amerongen te worden?

Of zoekt u een origineel cadeau?

Met deze bon maakt u uw Vriendenkring groter!

Als u een nieuwe donateur aanbrengt, krijgt u als dank van ons één van de fraaie boekjes over het leven op Kasteel Amerongen cadeau.

De donatie voor 2de helft 2002 bedraagt € 8,- per persoon.

.....hierlangs afknippen of er een kopie van maken.....

O Ja, ik maak mijn Vriendenkring groter en geef op als nieuw lid:

Naam:

Adres:

Postcode en woonplaats:

Telefoon: E-mail:

Aantal personen:

Stuurt u het door mij gekozen boekje: O 'DE ADEL IN BEWEGING' of O 'DE MUZIEKSCHAT VAN KASTEEL AMERONGEN' (s.v.p. uw voorkeur aankruisen) naar:

Naam:

Adres:

Postcode en woonplaats:

BON sturen naar de secretaris van de Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen, mevrouw C.A. de Ridder – Hendriks, Dijkstraat-West 176A, 3906 WR Veenendaal.

Agenda 2002

- Op donderdag 23 mei j.l. vond de officiële opening van de gerestaureerde Oranjerie plaats. De handeling werd verricht door de directeur van het VSB-fonds, jhr. mr. M.H. Reuchlin. Een oranjeboompje werd hem aangeboden, dat hij nu, op zijn beurt, de entree van de winkel laat sieren.
- Op 24, 25 en 26 juli speelde Stichting Smeedwerk Locatie-Theater het stuk “Val van Paaard”. Het waren drie succesvolle voorstellingen op het voorplein van het Kasteel. Regisseur en spelers hadden het 17de-eeuwse hofleven sterk laten verweven met allerlei gewoontes uit onze tijd. Dat leidde tot teksten waar de humor van afspatte, en ruimte gaf aan hilarische scènes. De rol van het paard was eveneens zo’n verrassend element. Dit alles kon niet het noodlot weerhouden, zodat het koningsdrama langzaam, met gedoseerde spanning, prachtig werd opgebouwd tot een hoogtepunt, waar mooie, ingetogen momenten ook een plaats toebedeeld hadden gekregen.
- Van donderdag 11 t/m zondag 14 september is de 10de Antiekbeurs.
- Op zaterdag 14 september Open Monumenten Dag in Amerongen.
- Op zaterdag 28 sept. Huisconcert “Pameijer Kwartet” in de Andrieskerk te Amerongen, 20.15 uur. O.a. Bach, Haydn, Roussel, Mozart, Hamburg.
- Op vrijdag 11 oktober Kinderconcert (vanaf 6 jaar) “De Chinese nachtegaal”, een sprookje met muziek, in het Koetshuis, Kasteel Amerongen, 19.30 uur.
- Programma voor de Donateursmiddag is in de maak; datum nog niet vast.
- Op zaterdag 2 nov. Huisconcert “Matangi Kwartet” in de Andrieskerk te Amerongen, 20.15 uur. O.a. Haydn en Beethoven.
- Op *vrijdag* 13 dec. Concert in samenwerking met Organisatie Oude Muziek, “Musica ad Rhenum” in de Andrieskerk te Amerongen, 20.15 uur. Werk van Haydn, Kraft, Graf en Mozart.

Alle concertprogramma’s onder voorbehoud.

Reservering:

Abonnementen en losse kaarten bij: *mevrouw A. Struyck, 0343-481702 of E-mail: astramed@worldonline.nl* en ook bij:
VVV Amerongen, 0343- 45 20 20.

* * *

Bezorgers Bulletin gezocht

Wij wagen maar eens een poging en zoeken onder onze vrijwilligers en donateurs een paar onbetaalde bezorgers voor het Bulletin, bijvoorbeeld in de gemeenten Leersum, Doorn en Driebergen. In Amerongen wordt regelmatig door een zestal mensen het Bulletin en zonodig andere SVKA-post rondgebracht. Daarmee besparen wij de Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen toch een lieve duit, als je dat gaat uitrekenen.

Het bezorgen kost 3 à 4 keer per jaar een paar uurtjes, die men naar eigen inzicht over een kleine week kan verspreiden.

Belangstellenden kunnen contact opnemen met Bertje Rotgans, telefoon 0343 – 45 23 19.

* * *

Colofon

Bulletin Kasteel Amerongen wordt uitgegeven door
Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen
Kasteel Amerongen, Drostestraat 20, 3958 BK Amerongen.
Telefoon 0343 – 45 42 12

***Kasteel Amerongen is voor langere tijd gesloten voor bezoekers.
De tuinen en het park zijn wel toegankelijk.***

Secretariaat van de Stichting Vriendenkring:
Mevrouw C.A. de Ridder-Hendriks, Dijkstraat-West 176A,
3906 WR Veenendaal.

Redactie Bulletin:

T. Eijffius
B.E.O. van der Laan
H.F. Rotgans – van Blerkom
A.A. de Visser – Ike

© Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van de Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen.
ISSN: 1382-8916

Drukkerij Print '81, Doorn.

B U I T E N L U S T

Hans Nijhoff
Paul van Roy

Restaurant Buitenlust
Burg. Jhr. H. v.d. Boschstraat 13 • 3958 CA Amerongen
Telefoon 0343-451692 • Telefax 0343-461306
Emailadres: restaurantbuitenlust@hotmail.com

Drs. Tom Klun

Antiquair - Restaurator

Inkoop - Verkoop - Restauratie - Taxatie

Verhuisd
naar: →

*Gespecialiseerd in
antieke meubelen*

Rijksstraatweg 173
3956 CM Leersum

Geopend:
di. t/m zat. 11.00 - 17.30 uur

Tel.: 0343 - 450288 of 06 - 53713786

INSTALLATIEBEDRIJF

MEIJER B.V. AMERONGEN

KOUDIJS LEERSUM

Waarborg installateurs

AMERONGEN

☎ 0343 - 45 12 33

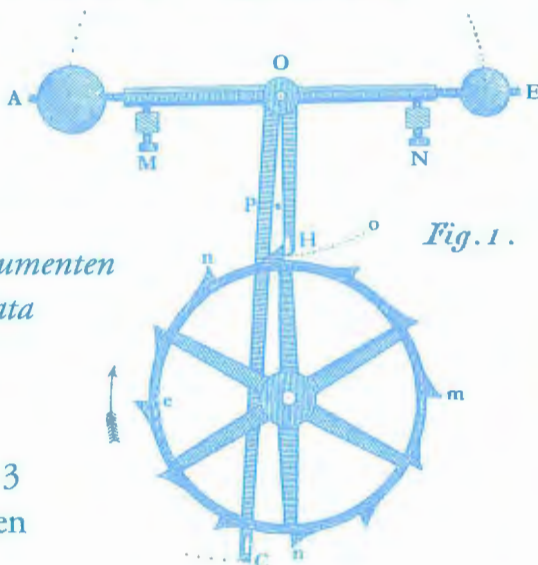
- Sanitair
- Lood- Zink- en Dakwerk
- Centrale Verwarming
- Gas- en Waterfitter
- Elektrotechnische Installaties
- Ventilatie

M.B. HOENCAMP

Restauratie van:

- * uurwerken
- * fijnmechanische instrumenten
- * barometers & automata

H. v/d Boschstraat 3
3958 CA Amerongen

De Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

is opgericht in 1983 en heeft ten doel behulpzaam te zijn bij de exploitatie en restauratie van Kasteel Amerongen en de daarin aanwezige inventaris.

Nog een doelstelling van de stichting is het coördineren en motiveren van vrijwillige helpers.

Voor bezoekers zijn het park en de tuin opengesteld; een groep vrijwilligers helpt mee met het tuinwerk. In de Winkel staan weer andere vrijwilligers.

- jaar-donateurschap minimaal € 16,--
- jaar-donateurschap voor twee personen uit één gezin minimaal € 23,--
- de donatie voor het leven bedraagt € 160,--

Donateurs ontvangen drie maal per jaar het Bulletin, en ook korting op de toegangskaart voor concerten.

Het postbanknummer is 15 18 38, t.n.v. Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen, onder vermelding van: donateursadministratie. Voor meer informatie, tel. 0343 - 454212.

ISSN: 1382-8916

Concerten:

Vanaf 27 april 2002 worden er regelmatig huisconcerten van Kasteel Amerongen gegeven in de Andrieskerk te Amerongen.

Informatie: mevrouw A. Struyck, 0343 - 481702.

